

Párisi levél.

Páris, 1897. jan.

(A lyoni conferentia. — Hivatalos látogatások a köztársaság elnökénél. — Stapfer
»La vie de Jesus-Christ« czimű művének utolsó kötete.)

Szerkesztő Úr!

A francia protestansok nagy összejövetele a liberalisoknak 1895-iki nimes-i felhívása s az orthodoxoknak az 1896-i sedani gyűlésen történt beléegyezése következtében végre megtartatott. Miután az előzményeket már ismertettem, azokra nem térek ismét vissza. Miután már mondtam, hogy a liberalisok nagy részének kevés reménye volt a lyoni conferentia sikeréhez, mert az orthodoxok közül sokan nem akarták a két párt közeledését, egyenesen rá térhetek a conferentia tárgyára, miséjére és eredményeire. S örvendek, hogy csakugyan eredményekre mutathatok.

A nîmes-i gyűlés ajánlatát a képviselők küldésére nézve elfogadták. Mindenik consistorium képviselőül egy lelkészt és egy világit küldött. S a ref. egyháznak 104. consistoriuma levén, összesen 208 követ jött össze Lyonban. Az egyháznak sohasem volt ekkora képvisellete gyűléseken. Huszonnégy év óta a francia protestansok két pártra voltak oszolva, liberalisok és orthodoxok annyira távol voltak egymástól, hogy gyakran mint ellenségek álltak egymással szemben. Hogyan fognának most közeledni egymáshoz? Talán a közeledés helyett még inkább eltávolodnak a heves viták következtében s egyik fél se tesz engedményt a másiknak? Így gondolkodtak és ettől féltek sokan. A pillanat komoly, ünnepélyes és aggodalmas volt. Kezdetől fogva egy örvendetes tény lett nyilvánvalóvá s az uralkodott aztán minden vitán s ez adta meg a jelleget, a béke és egyetértés jellegét. Az elnök választásnál a tulzó orthodoxok akartak egy kis cselt. Elhatározták volt, hogy azt a lelkészt viszik az elnökségre, ki a sedani hivatalos zsinaton elnökölt azelőtt pár hónappal, hogy megmutassák, hogy ők a helyzet urai. De észrevették, hogy jelöltjüket nem tudják diadalhoz juttatni, s nem is próbálták. A nagy többség, a mérsékelt

orthodoxok és liberalisok tényleg Puyroche-ban, a lyoni consistorium elnökében állapotok meg, hogy őt választják a conferantia elnökéül.

Senki se is volt alkalmasabb e hely betöltésére. Puyroche lelkész mérsékelt és széleslátókörű orthodox, elnöke egy consistoriumnak, melynek többsége liberalis s a melynek bizalmát és rokonszenvét bírja. Mintegy jelölve volt a békitő munkára. S megválasztott egyhangulag. Beszédében azt mondotta, hogy az őt ért tisztelet annak az egyetértésnek a nyilatkozata, mely a szivekben van. Ez egyetértés nyilvánult az alelnökök, egyik orthodox, másik liberalis, megválasztásánál is. A liberalis alelnök Bárá Schickler lett, kinek beszéde nagyon közrehatott a békés hajlamok erősítésére.

A következő ülés a különböző előterjesztések megvitatásával foglalkozott, melyek arra vonatkoztak, hogy egy szervezetet, egy hivatalos testületet alkossanak, mely képviselője legyen a protestánsoknak a kormányval szemben. El volt határozva, hogy ez előterjesztésekben minden hittani kérdést kerülni fognak. Ebben előre megegyezett egyik párt úgy, mint a másik. Testvéries egyetértésre akartak jutni, de fentartva a lelkiismereti szabadságot. Ennek tulajdonítandó, hogy a következő előterjesztés fogadtatott el: „A gyűlés a különböző nyilatkozatok után, melyek tétettek, a napi rendre tér és meghatározza, hogy azonnal ama gyakorlati eszközökről való tanácskozásokba kezd, melyek a testvéries egység megvalósítására a legalkalmasabbaknak látszanak, valamint ama módok előkészítésére, melyek útján a kormányval szemben közös képviselőt állíttassék“.

Hátramaradt annak meghatározása, hogy ez a képviselőt mi legyen. Ekkor felállott Jalabert jogtanár, egyike a legkitünőbb liberalis világi képviselőknél és egy erős beszédben felmutatta, hogy „a francia reformált egyház mindig presbyteri-zsinati volt és kívánta, hogy a gyűlés mondja ki, hogy a történelmi hagyományhoz hű marad és hogy a legfőbb cél, a melyre mindnyájan törekeshetnek, melyet mindnyájan akarnak elérni: az időszakonként összejövendő hivatalos zsinat, követve a múlt szabályait és a concordatumon alapuló törvényeket“. E beszéd nagy mértékben hozzájárult, hogy az orthodoxoknak még létező bizalmatlansága is eltűnjék. Minden oldalról tapsokkal fogadták és a gyűlés megszavazta az indítványt a következő formában: „A conferantia ünnepélyesen ki nyilvánítja, hogy ragaszkodik a presbyteri-zsinati rendszerhez, úgy a mint az a francia reformált egyház hagyományaiban lejt“. De könnyebb nyilatkozni, mint azt megvalósítani. A dolog, tényleg, úgy áll, hogy a mostani egyházszerződés az állammal egyesült, holott atyáink egyháza az államtól el volt

választva. A hivatalos zsinatok, mint azt ma kívánják, a concordatumi törvényben nincsenek megállapítva. Tehát egy új törvényre van szükség, hogy a hivatalos zsinat szabályszerűen működhessen. Tudni kell mindenekelőtt, hogy az állam vajon hajlandó-e ebbe beléegyezni és így értelemben törvényt hozni. Ez kétséges. A concordatumi törvény egy hivatalos testületről szól, mely a központi tanács. Ez az egyháznak képviselője a kormánnyal szemben. De ezt a testületet a kormány nevezi ki. Ezért, hogy az orthodoxok nem akarnak erről beszélni hallani, s hogy a liberálisok közül pedig sokan kívánják a reformot, azaz azt, hogy a központi tanácsot az egyház nevezze ki és ne az állam. Tehát a kérdés úgy állították a lyoni conferentia elé, hogy az állam által kinevezett központi tanács alakíttassék át az egyház által választandó tanácscsá. Az orthodoxok azért nem akarják ezt, mert félnék, hogyha az állam a választásba beléegyezik, következőleg nem fogja még a hivatalos zsinatok működését se szentesíteni. Mindazonáltal a többség abban állapodott meg, hogy kérni fogja a központi tanácsnak az egyház által való választását. De akkor szakadás fog lenni a szigorú orthodoxok és a gyűlés többi tagjai között és az egyértésnek, mely eddig uralkodott, vége lesz. A mérsékelt és ifjú orthodoxok a liberálisokkal együtt azt kívánták, hogy a gyűlés szavazzon. Ezt az orthodox kisebbség nem akarta.

Ekkor a jobb oldal azzal az ajánlattal állott elé, hogy a liberálisok delegatioja és az orthodox hivatalos zsinat állandó bizottsága egyesüljenek és alkossanak egy képviselőtestületet, melynek legyenek rendes ülései, melynek legyen feladata a reformáltak jogainak és érdekeinek védelmezése, felhatalmaztatván, hogy a mikor szükségesnek itéli, hívjon össze a lyonihoz hasonló gyűléseket. Az egyház által választandó központi tanácsnak pártolói elfogadták ez ajánlatot, de javítással és szorosabb meghatározással. Minthogy kétségtelen, hogy az állam, politikai okokból nem hajlandó oly törvényt megszavaztatni, mely szentesítse a zsinatoknak hivatalos, időközönkénti összejöveteleit és minthogy mindenképpen megegyeznek abban, hogy a jelenlegi központi tanács az egyedüli jogos testület, mely előkészítheti az utat a hivatalos zsinathoz, a jobb oldal beléegyezett abba, hogy a liberális delegatio és az orthodox zsinati állandó bizottság együttesen tanulmányozza a választás útján összeállítandó központi tanács kérdését. Az így megjavított előterjesztés egyhangulag elfogadtatott a következő szövegezésben:

„A conferentia a mi presbyteri-zsinati kormányzatunknak szabályszerű működését ohajtva, hogy előkészítse és siettesse a refor-

máltak családjának egyesítését, meghatározza, hogy a liberálisok delegatioja és az orthodox állandó zsinati bizottság jöjjenek össze időnként mint közös bizottság, tartsanak rendes üléseket és érezzék kötelességüknek a reformáltak családja jogainak és érdekeinek védelmét. Hogyha szükségesnek tartják, mindig hívhatnak össze a lyonihoz hasonló gyűlést. A legközelebbi összejövetelt, legkésőbb három éven belül kell megtartani.

Tekintve, hogy a választott központi tanács szervezete, a hivatalos zsinatokra való ohajjal, a gyűlés tagjai tekintélyes részének szemében nagyon előnyösnek látszik, de mert másfelől sok tag részéről komoly aggodalom emeltetett és a mondott tanács megválasztása módjára különbözők a vélemények — ohajtván a b'két határozataiban mindvégig megtartani, az egyetértést, mely a jelen pillanatig szerencsésen megvolt, megőrizni, — felhívja a vegyes bizottságot, melyet megalakított, hogy a választott tanács kérdését tanulmányozza.

Ohajtva, hogy maga a kérdés legyen tárgya a hivatalos zsinati egyházak tanácskozásainak, s a szabadelvű egyházak gyűléseiének; végül tekintve, hogy akár vegyes bizottság legyen, akár választott központi tanács a megalkotandó testület, — sohase téveszsze szem elől a czélt, a melynek érdekében a conferentia egyhangú határozatban nyilatkozott, a presbyteri-zsinati rendszernek elismerését“.

Ez volt a lyoni conferentia, mely annyi félelmet okozott a reformált egyház minden igaz barátjának szívében. A gyűlést békés szellem hatotta át és joggal viselte e nevet: „Testvéri conferentia“

Hogy vannak-e tényleges eredményei is a gyűlésnek az egymáshoz közeledésen és a békés szellemen kívül? erre né:ve azt mondhatni, hogy nem hozott meg mindent a gyűlés, a mit attól vártak. Némelyek sokkal több eredményt reméltek. De minden napnak meg van a maga munkája. Már az is valami, hogy a gyűlés megtartott. De a conferentia ennél többet is tett. Orthodoxok és liberálisok egyetértettek a hivatalos zsinatok helyreállítására. De ott van mindenekfelett az a fontos tény, mely megállítatott: az orthodox állandó zsinati bizottságnak és a liberális delegationnak koronként összejövele, hogy együttesen foglalkozzanak az egyház ügyeivel. Ez rendkívül fontos. Mert eddig ez a két bizottság egymással csak versengett, egyenetlenkedett. Remélni lehet, hogy most egyetértőleg tognak működni.

A francia protestansok most egyesült erővel küzdhetnek a kath. clericalismus és a politikai radicalismus ellenük alakult szövetekezei ellen. A jelen pillanatban Franciaországban kettőzött erővel

folytatják a támadásokat a protestansok ellen, kiket mindenféle hibákkal vádolnak. Dühöngnek a protestansok ellen jó tulajdonságaiért, erkölcsi értékükért és a szolgálatokért, melyeket a hazának tesznek. A mi liberalis szellemünket gyűlöli az ő tekintélyi szellemük. Franciaország egyik végétől a másikig politikai egyének, a kik nem ismernek „sem Istent, sem Krisztust“ — ők mondják — azt kívánják, hogy a protestansok zárassanak ki a közhivatalokból. Ugy látszik, hogy a XIV.-ik Lajos idejét akarják visszaidézni. Mind e gyalázatoságoknak az előmozdítója és hirdetője a szégyenletes emlékű Boulanger tábornoknak egy régi párt hive. Semmiféle hazugságtól se irtózik, mindenféle gyalázatot rászór a protestansokra a megyékben tartott conferentiákon. S mint hogy egy sereg tudatlan ember követi, kik mindenre készek, lehetetlen neki felelni. Meg sem engedi az ellenmondást és a ki az igazság érdekében felszólal, lekiabáltatja. E minden erkölcsi értéknélküli politikus mellett vannak komolyabbak is, de protestans ügyekben egészen tudatlanok s minden vallási eszmének ellenségei, kik félreismerik a szabadságot s el akarnak nyomni minden vallást. Ez meg látszott a képviselőházban, mikor a madagascari ügyeket tárgyalták. Szerencsére a gondolkozó és értelmes emberek velünk vannak. Ez vigasztal minket a némelyek részéről dühöngő fanatizmus durvaságai ellenében.

Visszatérve a lyoni conferentiára, a lapok sokat irtak arról s kevés kivételével üdvözölték annak eredményeit.

A dissidens egyházak lapjai nem helyeselték a lyoni conferentiát. „L' Eglise libre“, az államtól különvált egyházak lapja esztelen dolognak mondja azt a törekvést, mely a liberálisok és orthodoxok közt egyetértést akar. A párisi consistoriumnak egy tagja nyilvánosan kifejezte helytelenítését. Egy külföldi lap is, az amsterdami „Refuge“ a többek közt ezt írta: „Hogy a farkasok a bárányokkal társulni kívánnak, ez természetes; de hogy a bárányok ezt a társulást elfogadják, ez nagyon veszedelmes. Az élet nem egyesülhet a halállal, anélkül, hogy ne kockáztassa magát“.

A párisi baptista egyháznak meg egyik vezére azt írta, hogy „a kibékülés a hazugság műve és hogy a lyoni conferentia szerencsétlen comédia“. De mindezek ellenére a lyoni conferentiának vannak eredményei.

De azt már én is kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a lyoni egyhangú szavazatok mellett is a tulzó orthodoxok még nem fegyverkeztek le és hogy ők inkább azt ohajrtják, hogy a béke munkája ez előzményeknél megálljon. Mostmár keresik a különbségeket

és hajszásal magyarázatokba bocsátkoznak a conferentia határozatai felett. A montaubani facultásnak egy tanára, ki ott volt Lyonban és minden előterjesztést megszavazott, most „mély sajnálatát fejezi ki, hogy elésegítette a protestans radicalismus újra ébredését“. Nem sokat határoznak az ily igazolodások; s nem jönnek azok máshelyről csak a kisebbségtől és nem fejeznek ki egyebet, mint néhány embernek a haragját, kik nem hittek az egyház békéjében és azt nem akarták; kik azon a véleményen voltak, hogy hagyni kell a liberálizmust szépen meghalni és az orthodoxiát annak romjain diadalt ülni. De az a szellem, mely a conferentián nyilatkozott, tudni fogja, hogyan küzdjön minden ellenállás ellen.

— Minden uj évben az állami nagy testületek tisztelegni szoktak a köztársaság elnökénél. A különböző vallásfelekezetek is résztvesznek e hivatalos tisztelgésben. A protestans papságot a consistorium elnöke vezette és néhány szóban vonatkozást tett a körülményekre. Verner, a párisi consistorium elnöke tette e vonatkozást a protestansellenes viselkedésekre. Verner erre nézve ezeket mondotta: „Éngedtéssék meg, hogy az államfő előtt erélyesen tiltakozzunk ama gyalázatos vádak ellen, melyeket hazafiságunk ellen intéznek és hogy kifejezzük, hogy Franciaországnak nincsenek odaadóbb és jobb polgárai, mint a protestansok“. A köztársaság elnöke feleletében kijelentette, hogy „sem ő, sem senki az ő környezetében nem táplált kétséget soha amaz egyház hazafiságára nézve, melynek képviselőit maga előtt látja“. Azért idéztem e szavakat, mert Faure Félix jól ismeri a protestansokat, a kikkel Havréban, hol ő életének nagyobb részét töltötte, közelebbi összeköttetése volt és mindig rokonszenvvel és becsüléssel nyilatkozott róluk.

— Stapfer „Jézus élete“ munkájának második kötete megjelent e czim alatt: „Jesus Christ pendant son ministère“. Az első kötetet: „Jesus-Christ avant son ministère“ ismertettem. Ismertetni fogom ezt is, mely éppen oly érdekes, mint amaz.

CHARRUAUD D.

GYÖNGYMONDATOK.

(Ujkori íróktól.)

É v, É v s z a k. U j é v.

Az évek legkedvesebb jóakaróink: hoztak tegnap, hoznak ma, s így éljük mi, gyermekei legkedvesebb gondtalan életünket. S egyszer csak eszébe jut az éveknek, többé nem kedvezni; nem akarnak adni, s ahelyett vesznek el valamit ma, valamit holnap, — stb. *Göthe*.

Az idő ezt kívánja az embertől: Becsülj meg engemet, mert Isten is megbecsült engemet a maga dicsőségére s a te javadra! becsülj meg, engemet neked kölcsönözött, és nekie vissza kell adnód! becsülj meg engemet, mert ütött az óra, elvitt magával egy évet, s elviszen majd egy mást! becsülj meg engemet, mert üz engemet a másik idő! becsülj meg engemet, mert késedelem nélkül futok, és soha is hasztalanul nem jelenek meg! *Lamartine*.

Uj esztendő — patvarba uj!
Mind össze is csak fejelés.
A régi rosszból toldozá
Uj rosszat a gondviselés.
Hogy töltsen el, oh jémini!
Ezt a negyedfélszáz napot?

Arany J.

F a r s a n g.

Mentek a vigalomra, s nem gondoltok oda, hogy a nyomoton gyülekező báli csoport bámult külfénnyel bocsátkozik áruba — veletek együtt, felcizcomázottan: lidérezek! kiken még vérzik a szerelem nyoma! *Hugo Victor*.

A világ vigalmai oly virággyűjtemények, melyek magukhoz vonzák az állhatatlan pilléket, a kíváncsi méheket és a zummogó darázsokat. *id. Dumas S.*

F á j d a l o m.

A fájdalom féreg mely lassan-lassan, de nem fáradva, folyvást rág belől. *Petőfi*.

Van fájdalom, melyről csak a szem beszél, s miatta a szem helyett a szív könyez. *Jókai*.

Gyűjtötte: KISS MIHÁLY.